

PÖYTÄKIRJA

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous Inari, Suomi 5.-7.9.2022

1. Kokouksen avaus

Komission Suomen puolen varapuheenjohtaja Outi Mähönen avasi kokouksen. Inarin kunnanvaltuuston puheenjohtaja Janne Tervahauta toivotti komission tervetulleeksi Inariin.

2. Läsnäolijat ja esityslistan hyväksyminen

Norjan puolelta seuraavat komission jäsenet olivat läsnä kokouksessa: norjalainen puheenjohtaja Lisa B. Helgason (Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus), jäsen Svein Atle Somby (Kaarasjoen kunta), varajäsen Helga Pedersen (Tanan kunta) ja varajäsen/Norjan varapuheenjohtaja Anne F. Smeland (Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus) ja Elin Mathisen (Etelä-Varangin kunnan edustaja). Suomen puolelta kokoukseen osallistuivat varapuheenjohtaja Outi Mähönen (Lapin ELY-keskus), jäsen Jari Huhtamella ja varajäsen Janne Tervahauta (Inarin kunta) sekä jäsen Sammoli Lukkari ja varajäsen Mika Aikio (Utsjoen kunta). Suomen puolen puheenjohtaja Timo Jokelainen ei osallistunut kokoukseen, mutta seurasi sitä etäyhteydellä. Muut osanottajat löytyvät liitteestä 1.

Lisa Helgason toi esille, että Norjan puoli halusi lisätä esityslistaan kohdan 7.1.4 uudesta suositusehdotuksesta koskien vihreän laaserin käyttöä Suomen ja Norjan välisessä rajankäynnissä sekä kohtaan 9 asiakohdat koskien tuulivoimaloiden lupakäsittelyä Norjassa (9.3) ja ministerien kutsumista ensi vuoden kokoukseen (9.4). Esityslista hyväksyttiin näillä muutoksilla.

3. Komission suositukset ja johtopäätökset vuodelta 2021

Varapuheenjohtaja Outi Mähönen esitteli vuoden 2021 kokouksessa annetut kolme suositusta:

1. Toimet kyttyrälöhien hallinnaksi rajajoissa
2. Paatsjoen monitoimisuunnitelman toimenpideohjelman toteutus
3. Ympäristön tilan seuranta Suomen, Norjan ja Venäjän raja-alueilla

Kyttyrälöhen hallintaa koskevaa suositusta käsitellään kohdassa 8.3 ja Paatsjoen monitoimisuunnitelman toimenpideohjelman toteutusta kohdassa 5.2. Lisäksi kokouksessa annettiin yhteensä viisi johtopäätöstä, jotka on huomioitu tämän kokouksen valmistelussa.

4. Komission 40-vuotisjuhlajulkaisu

Norjan puolen sihteeri Tiia Kalske esitteli komission 40-vuotisjuhlajulkaisun. Julkaisun kirjoittajina ovat olleet entiset pitkäaikaiset puheenjohtajat Kari Kinnunen ja Bente Christiansen. Lisäksi komission entiset ja nykyiset jäsenet ovat kirjoittaneet näkemyksiään komission toiminnasta.

5. PAATSJOEN VESISTÖALUE

5.1 Paatsjoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

5.1.1 Etelä-Varangin kunta

Elin Mathisen esitteli Etelä-Varangin kunnan ajankohtaisia asioita:

- **Varangin rannikon osayleiskaava** Varangin merialueiden kuntien yhteinen osayleiskaava, jossa mukana Etelä-Varanki (Sør-Varanger), Uuniemi (Nesseby), Vesisaari (Vadsø) ja

Vuoreija (Vardø). Itä-Finnmarkin alueneuvoston (Øst-Finnmark regionråd) vuonna 2016 käynnistämä kaava, jonka suunnittelutyöt aloitettiin 2020 ja joka on vuodesta 2021 osa Finnmarkin rannikkosuunnitelmaa (Kystplan for Finnmark). Tavoitteena on laatia kokonaissuunnitelma kuntien merialueille ja tietoon perustuva hallintotyökalu. Rannikon osayleiskaava on oikeudellisesti sitova osayleiskaavatasolla. Varangin rannikon osayleiskaava asetettiin joulukuussa 2020. Kaavaluonnos lähetettiin 30. toukokuuta 2022 lausuntokierrokselle, joka päättyi 31.8.2022. Espoon sopimuksen edellyttämää lausuntokierrosta valmistellaan parhaillaan. Kaavakartta löytyy osoitteesta www.kommunekart.com valitsemalla oikealta kunnan nimi ja näyttö «kommuneplan forslag». Esitys on saatavilla norjaksi.

- **Sydvaranger-kaivoksen tilanne** Kaivoksessa ei ole ollut toimintaa viime vuosina. Kaivokselle on palkattu uusi johtaja ja ilmassa on paikallisesti optimismia toiminnan uudelleenaloittamisen suhteen. Toiminnan käynnistämisestä ei tällä hetkellä ole enempää tietoa.
- **Elinkeinoalueita kunnassa:** neuvoteltu aiesopimus (Tschudin kanssa, alue on ”Slambanken” Stømmenin sillan vieressä), esitetään kunnanvaltuuston päätettäväksi marraskuussa.
- **Kansallisesti arvokkaita kulttuurihistoriallisia maisemia (KULA)** koskeva työ on alkuvaiheessa. Sitä toteutetaan yhteistyössä Kansallisarkiston (Riksantikvaren), Tromssan ja Finnmarkin lääninhallituksen (tffk) ja saamelaiskäräjien kanssa. Paatsjoki on määritelty kulttuurihistorialliseksi maisema-alueeksi. Työn lopputulemana syntyy maisemien moninaisuutta todentava digitaalinen rekisteri. Rekisteri toimii apuvälineenä sektoriviranomaisille, kunnille ja muille sidosryhmille toimenpiteitä arvioitaessa. Alue on historiallisesti itä-saamelainen, nykyisin sitä leimaavat yhteinen kulttuuri, naapuruus ja moninainen rajahistoria.
- **Paatsjoen ja Vuoremijoen (Grense Jakobselv) monikäyttösuunnitelma** Etelä-Varangin kunta vastaa kolmesta toimenpiteestä monitoimisuunnitelman toimenpideohjelmassa. Tämänhetkinen tilanne on seuraava:
 - **Toimenpide 3.2 Vesi- ja jätevesijärjestelmien kartoitus ja valvonta Paatsjoen valuma-alueella:** Kunnalla on rekisteri toiminnassa olevista yksityisistä ja tasaisin väliajoin tyhjennettävistä jätevedenpuhdistamoista. Paatsjoen valuma-alueella ei ole käynnistetty tiedossa olemattomien puhdistamojen kartoitusta tai olemassa olevien yksityisten puhdistamojen valvontaa. Kunta käsittelee saastumisen vastaisen lain nojalla uudet päästöhakemukset ja tarkastaa käytössä olevia yksityisiä jätevedenpuhdistamoja, jos saastuttamista epäillään.
 - **Toimenpide 3.5 Svanvikin jätevesipäästöjen valvonnan ja raportoinnin käynnistäminen:** Etelä-Varangin kunta on valvonut Utnes/Svanvikin puhdistamoa sen käynnistämisestä vuodesta 1999 alkaen. Kyseessä on biologinen laitos, joka hälyttää, jos laitoksella sattuu jotain. Laitoksen toimittaja toteuttaa sen vuosihuollon.
 - **Toimenpide 4.1 Vuosittaiset norjalaisvenäläiset ja suomalaisvenäläiset «Days of the Borderlands»:** Ukrainassa käynnistetyn sodan vuoksi on kaikki yhteistyö Venäjän viranomaisten kanssa pysäytetty.

Vastauspuheenvuoro ja lisätietoja: Varangin rannikon osayleiskaava: Ympäristövirasto on arvioinut suunnitelmalla voivan olla rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia, minkä vuoksi Suomea on kuultava lausuntokierroksella Espoon sopimuksen nojalla. Muun muassa voivat Näätämöjoen läheisyydessä olevat vesiviljelylaitokset vaikuttaa yhteisiin lohikantoihin. Espoon sopimus on relevantti tässä yhteydessä ja komission täytyisi myös voida tarkastella asiaa, kun se toimitetaan lausuntokierrokselle. Toiminnat voivat vaikuttaa rajavesistöihin.

Johtopäätös: Sihteeristöt seuraavat tilannetta ja laativat luonnoksen komission yhteiseksi lausunnoksi, kun komissio saa asian lausuttavakseen.

5.1.2 Inarin kunta

Jäsen Jari Huhtamalla esitteli ajankohtaisia Paatsjoen vesistöön liittyviä asioita:

- Inarin kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma sekä kalastussäännöt ovat Lapin ELY-keskuksen kalatalousyksikön vahvistettavana ja toiveissa on, että ne saadaan voimaan tämän vuoden aikana.
- Kalastajia alueella on ollut edellisvuotta vähemmän, mihin on mahdollisesti vaikuttanut nousseet polttoaineiden hinnat.
- Kirakkakönkään kunnostamiseen ja vaellusyhteyden palauttamiseen on saatu valtion rahaa 100 000 € ja hanke etenee Inarin kunnan johdolla. Jokuomaa on kunnostettu koneellisesti Lapin ELY-keskuksen toimesta (tutustumisretki 5.9.). Toiveissa on, että koko Kirakan vesistö saadaan vaelluskalavesistöksi.
- Koneellinen kullankaivuun Ivalojoen alueella aiheuttaa huolta paikallisissa. Heinäkuun puolivälissä Ivalojoen vesi oli ruskeaa ja sameaa. Onko Lapin ELY-keskus selvittänyt sameuden aiheuttajaa ja seurataanko kullankaivuun vaikutuksia Ivalojokeen?

Varajäsen Janne Tervahauta täydensi maankäytön suunnitteluun liittyen:

- Inarissa on valmistumassa syksyllä maapoliittinen ohjelma; kielteinen suhtautuminen kaivoksiin ja tuulivoimaan.
- Matkailu- ja elämystalous on merkittävä elinkeino Inarissa; tähän liittyen on meneillään isoja kaavoitushankkeita, joista osa on vesi- ja viemäriverkostoon kuuluvia ja osa viemäriverkoston ulkopuolella. Tämä on huolestuttanut kuntalaisia. Päättäjät tarvitsevat tietoa kaavoitushankkeiden vaikutuksista päätöksenteon pohjaksi.
- Itä-Inarille on valmistelussa yleiskaava (Ivalon alueen osayleiskaavan karttaosa nro 3); Inarijärven saariin ei ole tulossa matkailurakentamista eikä myöskään rannoille merkittävästi.
- Poronhoidon vesistövaikutuksiin liittyen kolmella paliskunnalla on uhkasakko päällä koskien porojen ruokintaa järven jäälle.

Vastauspuheenvuoro ja lisätietoja: Annukka Puro-Tahvanainen kommentoi, että Lapin ELY-keskus seuraa koneellisen kullankaivuun vaikutuksia Ivalojoen alueella, minkä lisäksi alueella on myös velvoitetarkkailua.¹

Johtopäätös: Kuntien tilannekatsaukset otetaan tiedoksi. Sovittiin, että ensi vuoden kokouksessa esitellään koneelliseen kullankaivuuseen liittyvää veden laadun seuranta ja tarkkailua sekä kullankaivuun vesistövaikutuksia.

5.2 Tiedonanto Paatsjoen ja Vuoremijoen monitoimisuunnitelman toimenpiteiden toteutumisesta

Anne Smeland ja Ilona Grekelä kertoivat Paatsjoen ja Vuoremijoen monitoimisuunnitelman toimenpideohjelman toteuttamisesta. Kolmen maan yhteistyönä valmisteltua ohjelmaa toteutetaan tässä tilanteessa Norjan ja Suomen välisenä yhteistyönä ja ohjelmaa päivitetään tarvittaessa. Suunnitteilla on yhteinen hanke ympäristön tilan seurantaan liittyen (Interreg Aurora), ja kuntien ympäristövastuuhenkilöitä kehoitettiin olemaan yhteydessä, mikäli heillä on ideoita tai tarpeita aiheeseen liittyen. Aiheesta on saatavilla esitys norjaksi ja suomeksi.

5.3 ReArc-hankkeen (Ecological Restoration of Arctic Rivers – Kolarctic ENI CBC-hanke) tulokset ja jatkosuunnitelmat Inarijärven valuma-alueella

Marko Kangas kertoi ReArc-hankkeen tuloksista ja jatkosuunnitelmista. Inarijärven valuma-alueella on kartoitettu Inarijärveen laskevien jokien kunnostustarvetta ja vaellusesteitä. Hankkeen puitteissa toteutettiin myös Kirakkakönkään kunnostus (komission maastoretki 5.9.), joka ei ollut alun perin suunnitelmissa. Mahdollisen jatkohankkeen toimenpiteitä ovat lähinnä vaellusesteiden poistaminen sekä entisten uittoväylien täydennyskunnostukset. Aiheesta on saatavilla esitys suomeksi.

5.4. Tiedoksianto – Paatsjoen pohjavesi- ja maaperätutkimusten tuloksia v. 2020-2021

Tutkija Pål Gundersen Norjan geologisesta tutkimuslaitoksesta (NGU) kertoi Paatsjoen alueella tehdyistä pohjavesi- ja maaperätutkimusten tuloksista. Aiheesta on saatavilla esitys norjaksi.

¹ Kokouksen jälkeen Lapin ELY-keskuksen kullankaivuun valvojalta saatiin tieto, että poikkeuksellisesta rankkasateesta 14.7. johtuen Palsinon sivu-uomassa Elsanojalla oli ollut voimakas tulva, mikä oli aiheuttanut tulvaveden pääsyn valtaukselle. Tämä oli aiheuttanut voimakasta samentumista Elsanojassa ja alapuolisissa vesistöissä. Tapahtuma ei ollut estettävissä millään keinoin. Toiminnanharjoittajat tekivät heti asiasta ilmoituksen Lapin ELY-keskukseen ja Inarin kuntaan (Arktinen ympäristönsuojelu).

Maaperän tulokset: Paatsjokeen ja Rautavuonoon (Jarlfjord) on ilmasta ja sateesta päätyneet paljon raskasmetalleja, varsinkin nikkeliä (Ni) ja kuparia (Cu). Ylimmän humuskerroksen pitoisuudet ovat kasvaneet merkittävästi viimeisten 10 vuoden aikana ja saastuneen maan luokituksen mukaan on nikkeli monin paikoin tasolla «huono». Maaperätutkimuksia suositellaan jatkettavaksi johtuen maaperän korkeista nikkeli- ja kuparipitoisuuksista. **Pohjaveden tulokset:** Huolimatta sateen ja maaperän korkeista metallipitoisuuksista on pohjaveden tila hyväksyttävällä tasolla ja vakaa juomavesihuollon suhteen ja Norjan vesiasetuksen (Vannforskriften) pohjavesiä koskevien rajojen sisällä. Pohjavesien tila ilmaistuna makean veden tilaluokituksella 1-5, kun tarkastellaan nikkeliä, on joiltain osin tilaluokassa 3 «tydyttävä». Kuparin ja arseenin suhteen luokitellaan joidenkin harvojen pohjavesien tila tyydyttäväksi (3), muiden joko erinomaiseksi (1) tai hyväksi (2). Pohjavesien seuranta suositellaan jatkettavaksi johtuen matalista pH-arvoista ja alkalisuudesta sekä korkeista nikkeli-, kupari ja jossain määrin arseenipitoisuuksista.

Johtopäätös: Katsaukset 5.2 – 5.4 merkitään tiedoksi ja huomioidaan niistä saatava uusi tieto komission toiminta-alueesta.

6. NÄÄTÄMÖJOEN JA UUTUAJOEN VESISTÖALUE

6.1 Näätämöjoen ja Uutuajoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

6.1.1 Etelä-Varangin kunta

Elin Mathisen esitteli tilannetta.

- **Lakkautetut kaatopaikat ja saastunut maaperä:** Näätämön vesistöalueella on kolme lakkautettua kaatopaikkaa: Pykeijassa (Bugøyenes), Bugøyfjordissa ja Näätämössä, jotka on kartoitettu eikä kunnan kannalta ole välttämätöntä toteuttaa muita toimenpiteitä. Lisäksi Høybuktmoenin lentokentän läheisyydessä on saastuneita maa-alueita, joista Norjan lentoasemayhtiö Avinor vastaa.
- **Jätevesihuolto:** Näätämön vesistöalueen kunnallisten jätevedenpuhdistamojen tilaa pidetään hyvänä. Pykeijassa ja Näätämössä on kunnalliset puhdistamot, joissa jätevedet puhdistetaan sakokaivoissa, minkä jälkeen päästöt lasketaan Varangin vuonoon ja Näätämöjokeen suodattimien kautta. Kirkkoniemen lentoaseman ja Etelä-Varangin varuskunnan (Garnisonen i Sør-Varanger (GSV)) jätevedet puhdistetaan vastaavalla tavalla ennen kuin ne lasketaan mereen lentoasemalta Høybuktaan ja varuskunnasta Strømsbuktaan. Kaikkien puhdistamojen tila on hyvä. Lisäksi vesistöalueella on monia talojen, mökkien ja anniskelupaikkojen puhdistamoja haja-asutusalueella. Näiden puhdistamojen tilaa ei tunneta, minkä vuoksi ne on tarpeen rekisteröidä ja niitä tulee valvoa. Mahdollisesti on tarpeen myös vaatia parannuksia puhdistamoihin, jotka eivät täytä nykyisiä vaatimuksia jäteveden puhdistamiselle.
- **Muut toimenpiteet:** 1) Vesi- ja jätevesihuollon pääsuunnitelma on käynnistetty, mutta sitä ei ole vielä saatettu loppuun. 2) Asuintalojen ja vapaa-ajan asuntojen jätevedenpuhdistamojen valvonta Pykeijassa, Bugøyfjordissa ja Näätämössä: Resurssitilanteesta johtuen ei-tiedossa olevien puhdistamojen erilliskartoitusta ei ole aloitettu eikä olemassa olevia yksityisiä puhdistamoja valvota. 3) Kalanvaellusesteet kunnallisilla teillä (ympäristötoimi 7). Kartoitusta ei ole käynnistetty vielä.
- **Muut aiheet ja huolenaiheet:** Huolta aiheuttaa kyttyrälohitalanne ja paikallisten lohikantojen säilyminen joissa, Näätämöjoen hallinnointi ja yhteistyö Suomen kanssa. Huolenaiheena ovat myös elinkeinoalat ja niiden vaikutukset Näätämön vesistöön.

6.1.2 Inarin kunta

Jäsen Jari Huhtamalla esitteli ajankohtaisia Näätämöjoen vesistöön liittyviä asioita:

- Näätämöjoen vesistö on erämainen joki, jossa ei ole tiedossa olevia ympäristöongelmia.
- Myös Näätämöjoen vesistöaluetta koskee Inarin kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman ja kalastussääntöjen uusiminen.
- Kalastuksen valvojien mukaan lohta oli joessa paremmin kuin edellisenä vuonna. Mielenkiintoista kuulla seuraavaa esitystä Näätämöjoen lohikantojen tilasta.

Johtopäätös: Kuntien tilannekatsaukset otetaan tiedoksi.

6.2 Näättäjäjoen lohikantojen tilasta ja seurannasta

Tutkija Panu Orell Luonnonvarakeskuksesta kertoi Näättäjäjoen lohikantojen tilasta ja seurannasta. Samoin kuin Tenojoen, niin myös Näättäjäjoen lohikantojen tila on heikentynyt nopeasti vuosina 2020-2021 ja saalismäärät ovat pienentyneet. Jokeen nousseiden lohien määrä on laskenut voimakkaasti ja poikastiheydet ovat olleet pitkään heikkoja Opukasjärven yläpuolella. Kalastusta tulisi keventää ja valtioiden välinen Näättäjäjoen kalastussopimus tulisi uusien siten, että se mahdollistaisi joustavamman kalastuksen säätelyn. Aiheesta on saatavilla esitys suomeksi.

Johtopäätös: Näättäjäjoen lohikantojen huolestuttava tila on jäänyt vähälle huomiolle, vaikka se on merkittävä asia etenkin alueen asukkaille. Sihteeristö valmistelee ensi vuoden kokoukseen suosituksen koskien tarvetta Näättäjäjoen kalastussopimuksen uusimiseksi. Aiheeseen liittyen toistettiin vuonna 2019 annettu suositus koskien luonnonloheen liittyvän tutkimustoiminnan lisäämistä kalojen elinkierron merivaiheessa.

6.3 Mikromuovitutkimusten tuloksia Näättäjäjoen ja Inarijärven vesistöissä

Tutkija Tuomo Soininen Itä-Suomen yliopistosta esitteli Näättäjäjoen ja Inarijärven vesistöissä vuonna 2021 tehtyjen mikromuovitutkimusten tuloksia. Mikromuovia löydettiin kaikilta tutkituilta alueilta ja löydetty polymeerityypit ovat eniten tuotettuja. Mikromuovien määrät olivat vähäisiä, mutta ne osoittavat ihmisen toiminnan vaikutusta ympäristöön. Mikromuovien seurantamenetelmää ei ole standardoitu, mikä vaikeuttaa tulosten vertailua muihin tutkimuksiin. Aiheesta on saatavilla esitys suomeksi.

Johtopäätös: Asia otetaan tiedoksi.

6.4. Tiedoksiänto – Solslettan mökkialue Näättäjäjoessa Lääninhallituksen antama vastalause suunnitelmille

Lisa Helgason esitteli tilannetta. Kaavoituksen tarkoituksena on valmistella Näättäjäjoeseen uutta aluetta vapaa-ajanasutukselle. Kaava-alue on 10,35 hehtaaria, johon suunnitellaan mahdollisuutta rakentaa yhteensä 12 mökkiä infrastruktuureineen. Alue on tällä hetkellä kaavoittamatta ja se on yleiskaavassa merkitty hyödynnettäväksi maatalouteen, luonto- ja vapaa-ajan tarkoituksiin samoin kuin poronhoitoon. Suunnitelmaan on tullut vastalauseita useilta valtion viranomaisilta, Norjan vesistö- ja energiavirastolta (NVE), Ruokavirastolta (Mattilsynet) ja lääninhallitukselta. Vastalauseet koskevat puuttuvaa dokumentointia turvallisesta rakennuspohjasta, erillisten vesi- ja viemärintiratkaisujen mahdollistamista kaavassa, maansuojelun huomioon ottamista sekä puuttuvia selvityksiä ja arvioita vaikutuksista suojeltuihin vesistöihin, suojelualueisiin ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin jne. Suomalais-norjalaista rajavesistökomissiota ei myöskään ole sisällytetty prosessiin ja sen tulisi saada lausua suunnitelmasta. Tällä hetkellä ja aluksi on harkittava, voidaanko maansuojelua koskeva vastalause ratkaista. Muita vastalauseita tullaan arvioimaan ja mahdollisesti seuraamaan tämän jälkeen.

7. TENOJOEN VESISTÖALUE

7.1 Tenojoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

7.1.1 Tanan kunta

Helga Pedersen esitteli asioita Tanan kunnasta:

- **Ruostevielman (Rustefjelbma) puhdistamo:** Puhdistamo sijaitsee noin 10 km Tenojoen suulta. Vedenlaadussa on todettu poikkeamia, joista otettuja mittauksia kunnassa seurataan. Vesinäytteitä ei ole vielä analysoitu loppuun.
- **Kunnan kaavasuunnitelma:** Voimassa oleva suunnitelma on vuodelta 2002. Uuden kaavasuunnitelman laatiminen on mittavaa työtä; 180 toimenpidettä on selvitetty, muun muassa koskien mökkiasutusta, asuinrakentamista ja elinkeinotoimintaa.
- **Käsittelyyn tuleva asemakaava:** Elkemin kvartsiittilouhoksen laajentaminen Austertanassa. Lääninhallitukselta on tullut vastalause samoin kuin saamelaiskäräjiltä koskien poronhoitoa. Neuvottelut asianosaisten kanssa ovat meneillään.
- **Työvoima ja osaaminen:** Kunnassa on vireää toimintaa.

- **Joddu, kansallinen luonnonlohikeskus:** Nansenin rauhankeskus (Nansen fredssenter) on otettu mukaan, jotta saadaan aikaan keskustelua paikallis- ja kansallisella tasolla.
- **Tanabruhun 2023 valmistuva uusi hotelli:** Uuden Tanan sillan kupeeseen nousee uusi hotelli, jonka on suunnitellut Kaarasjoen saamelaiskäräjät suunnitellut arkkitehti. Myös Joddu tulee näihin tiloihin.
- **Tanan vanha silta on purettu,** mikä on johtanut jonkinasteiseen paikalliseen keskusteluun aiheesta.
- **Suomen ja Norjan välisestä rajankäynnistä** toivotaan komissiolta yhteistä suositusta. Rajakäynnissä olisi hyödynnettävä parasta käyttökelpoista tekniikkaa (BAT). Olisi nykyaikaistettava rajankäyntiä ja käytettävä tekniikkaa muuhunkin.

7.1.2 Kaarasjoen kunta

Svein Atle Somby esitteli kunnan asioita.

- Vesi- ja viemärijärjestelmien kokonaiskunnostus on käynnissä.
- Puhdistamoista ja haasteista saadaan yksityiskohtaisempaa tietoa seuraavassa esitelmässä. Torgrim Kemi kertoi tarkemmin
- kunnan vesi- ja viemärihankkeista: vesivahinkoa puhdistamolla korjataan samalla kun laitosta uudistetaan. Myös ylivuotojohtoa ja -järjestelmää päivitetään. Kemi informoi myös Eisevarren johtojärjestelmästä (sis. vesi-, viemäri- ja ylivuotojohtoja). Yksityiskohtainen esitys aiheesta on saatavilla norjaksi.
- Tana river II, Rajan ylittävä vesi- ja jätevesiyhteistyö Tenojoen vaikutusalueella, WP2 – erillisten puhdistamojen kartoitus ja valvonta. Hanke on saatettu loppuun, loppuraportointi ja hankkeen dokumentointi käynnissä. Hankkeen tulokset toteutetaan viemäri sektorin osayleiskaavalla. Yksityiskohtaiset esitykset saatavilla suomeksi ja norjaksi.

7.1.3 Utsjoen kunta

Varajäsen Mika Aikio kertoi ajankohtaisista asioista Tenojoen vesistöalueella:

- Utsjoen rantaosayleiskaava on saatu viimein 18 vuoden jälkeen päätökseen. Utsjoen kunnassa on tarvetta maapoliittisen ohjelman laatimiselle. Elinkeinot ovat muuttumassa matkailupainotteiseksi, ja matkailurakentamista on suunnitteilla runsaasti.
- Utsjoen kunnan talous on ajautumassa kriisiin koronan ja lohenkalastuskiellon vuoksi; tämän vuoksi on aloitettu ÄRM-prosessi eli äkillinen rakennemuutosprosessi. Tavoitteena on kehittää alueen luontomatkailua.

Jäsen Sammol Lukkari täydensi:

- Kalastuskulttuurin merkitys on suuri paikallisille.
- Tekninen lautakunta on myöntänyt luvan kaikille uusille matkailuhankkeille, mutta välillä ELY-keskus pistää hanttiin; täytyy olla suunnitelmallista ja tasapuolista.

Johtopäätös: Kuntien tilannekatsaukset otetaan tiedoksi.

7.1.4 Rajankäynti Suomen ja Norjan välillä

Helga Pedersen toi esille käynnissä olevan Suomen ja Norjan välisen rajankäynnin ja siinä käytettävän tekniikan. Molempiin maihin on asetettu ulkoministeriöiden alaiset rajankäyntivaltuuskunnat, jotka vastaavat työn toteutuksesta. Tanan kunta esitti, että komission tulisi antaa suositus siitä, että Tenojokea koskevalla rajaosuudella kartoitus tulisi tehdä vihreällä laserilla.

Johtopäätös: Komission pitää tärkeänä uusimman tekniikan käyttöä Tenojoen kartoituksessa. Sihteeristöt selvittävät asiaa (taustat, suunnitelmat, yhteydenpito rajankäyntivaltuuskuntiin) ja asiasta voidaan pyytää katsausta ensi vuoden kokoukseen.

7.2 Tiedoksianto River II hankkeen tuloksista

Hankkeen tulokset esiteltiin Kaarasjoen kunnan katsauksessa.

7.3 Jouluvuonon väylän syventämis- ja leventämishanke, tilannekatsaus

Helga Pedersen tiedotti tilanteesta. Rannikkolaitos johtaa hankkeen ympäristövaikutusten arviointia (YVA). Toimenpiteen tarkoitus on varmistaa pääsy väylälle, sen tekeminen turvallisemmaksi sekä suurempien alusten käytettäväksi, mikä tekee liikenteestä taloudellisempaa ja ympäristöystävällisempää. Suunnitelmaan on tullut vastalauseita eri tahoilta, mutta sovitteluun ei ole vielä siirrytty. Väylää myös suoritetaan ja suunnitelmaan sisältyy turvallisuuden parantaminen merkkejä uudistamalla. Kaava-asian tilanne on tällä hetkellä se, että mitään ei tapahdu juuri nyt.

7.4 Utsjoen Patonivan perkaus

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi tilannekatsauksen Utsjoen Patonivan perkausasiasta. Asiaa käsiteltiin viime vuoden kokouksessa, ja saatujen tietojen mukaan siinä ei ole paljoa tapahtunut. Maaliskuussa 2022 Lapin ELY-keskuksen ympäristönsuojeluyksikkö ja kalatalousyksikkö ovat antaneet asiasta lausunnot Lapin poliisilaitokselle. Asia on edelleen poliisilla tutkinnassa, päätöstä ei ole tullut tietoomme.

7.5 Karigasniemen siltahanke

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi tilannekatsauksen Karigasniemen siltahankkeesta. Sillan uusimista koskeva suunnittelu on käynnistetty ja suunnittelukonsultiksi on valittu Sitowise Oy. Alustavan aikataulun mukaan tiesuunnitelmat asetetaan nähtäville helmikuussa 2023 ja rakennussuunnitelmat valmistuvat loppuvuodesta 2023. Sillan osalta haetaan ympäristölupaa Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta. Hankkeen toteutukselle ei ole vielä rahoitusta, mutta jos rahoitus myönnetään, niin hankkeen toteutus on mahdollista käynnistää alkuvuodesta 2024.

7.6 Tiedoksianto – Betonin kierrätystä koskeva lupa (Tanabru)

Lisa Helgason tiedotti tilanteesta. Ympäristövirasto (Miljødirektoratet) on myöntänyt Norjan tielaitokselle (Statens vegvesen) ehdollisen luvan kierrättää noin 2550 tonnia purkubetonia, joka syntyi vanhan Tanabrun sillan poistamisen yhteydessä. Purkubetonin kromipitoisuus on lähtökohtaisesti liian korkea. Pääsy purkuvesistöön (Tenojoki) estettäisiin korjaavilla toimilla, kuten tiiviillä pinnalla peittämällä ja rakentamalla humuspitoisesta suomaasta valleja alapuolelle ja alaspäin koko betonista. Kierrätys on resurssinäkökulmasta parempi kuin varastointi. Toimenpide merkitään ympäristöviraston tietokantaan maaperän saastuttamisena.

7.7 Tiedoksianto Kivisimppu Tenojoen vesistössä: esiintyminen ja levittäytyminen

Tutkija Panu Orell kertoi kivisimpun esiintymisestä ja levittäytymisestä Tenojoen vesistössä vuosina 1979 - 2020¹. Kivisimppu on Tenolla vieraslaji, jota esiintyy luontaisesti Itämereen laskevissa vesistöissä. Sitä löydettiin ensi kertaa Utsjoen Keneskoskesta vuonna 1979 RKTL:n sähkökalastuksissa. Kivisimppu on levittäytynyt 40 vuodessa laajasti Tenon vesistön eri osiin; levittäytyminen jatkuu vuosittain Tenon pääuomassa ja siihen laskevissa sivujoissa. Utsjoessa simppejen määrä on tasaantunut alkuvaiheen voimakkaan kasvun jälkeen. Kivisimpun esiintymisen ei ole Utsjoessa havaittu vaikuttavan lohenpoikastuotantoon. Aiheesta on saatavilla esitys suomeksi.

Johtopäätös: Katsaukset 7.3 – 7.7 otetaan tiedoksi.

8. KALAKANTOJEN TUTKIMUS JA SUOJELU

8.1 Tilannekatsaus: Tenojoen kalastussopimuksen nykytilanne

Julie Gjørtz Howden Norjan ilmasto- ja ympäristöministeriöstä (Klima- og miljødepartementet/KLD). Tenojoen kalastussääntö muuttuu. Norja esitti marraskuussa 2019 toiveen muutoksista. Raportti Tenon vesistön lohikantojen tilasta ilmestyi tammikuussa 2021 ja toi lisää perspektiiviä muutostarpeeseen. Neuvotteluprosessi asetettiin yksimielisesti tauolle keväällä 2021, jolloin päätettiin lisätä päivitettyä tietoperustaa aiheesta. Voimassa olevan kalastussäännön voimassaoloa myös pidennettiin kahdella vuodella. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän tilaraportin luonnos on vastaanotettu ja toimii hyvänä tukena jatkoneuvotteluille. Tavoitteena on saattaa keskeisimpiä kysymyksiä koskevat asiat päätökseen ennen vuodenvaihdetta ja päättää neuvottelut pääsiäisen aikoihin 2023.

Tapio Hakaste Suomen maa- ja metsätalousministeriöstä kertoi Tenon kalastussopimukseen sisältyvästä kalastussäännön joustavuudesta (artikla 6). Kalastussääntöön voidaan tehdä poikkeuksia, jos se on välttämätöntä kalakantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi, heikentyneiden tai heikentymisvaarassa olevien kalakantojen suojelemiseksi tai elvyttämiseksi. Muutokset pohjautuvat yhteisen seuranta- ja tutkimusryhmän tekemään yhteenvedoon lohikantojen tilasta ja kehityssuunnista. Arviointiin osallistuvat molempien maiden toimivaltaiset viranomaiset ja kalastusoikeuden haltijat. Muutosten on tultava voimaan viimeistään huhtikuun alkuun mennessä, mutta aikataulua on jouduttu jatkamaan vuosina 2021 ja 2022. Lisärajoitukset kalastussääntöön ovat edelleen tarpeellisia tai jopa kalastuskiellon jatkaminen. Suomessa on otettava huomioon tuoreet oikeustapaukset koskien saamelaisten kalastusoikeuksia sekä oikeuskanslerin kannanotot kalastussäännön muutosten voimaansaattamisesta. Kalastussäännön poikkeuspyyntiä koskevaa pykälää on uudistettava sopivaksi kyttyrälohen poistoon vuodelle 2023.

Keskusteluissa kuntien edustajat toivat esille, että uuden kalastussopimuksen neuvotteluissa tulee pyrkiä sellaiseen sopimukseen, jonka paikallisväestö voi hyväksyä.

Johtopäätös: Asia otetaan tiedoksi.

8.2 Vastuuviranomaisten näkemykset tarvittavista toimenpiteistä *Gyrodactylus salaris* – lohiloisen leviämisen ehkäisemiseksi Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesistöalueille

Outi Mähönen kertoi, että komissio antoi viime vuonna asiasta johtopäätöksen ja lähetti 1.7.2022 Ruokavirastolle ja Mattilsynetille tietopyynnön aiheista, jotka nousivat viime vuonna esille. Suomi sai vastauksen Ruokavirastolta perjantaina (2.9.2022). Ruokaviraston näkemyksen mukaan viestintää olisi hyvä tietyiltä osin täydentää ja päivittää. Ruokavirasto toteaa, että huoli vesiskoottereista on aiheellinen ja vaikka niitä ei ole suoraan mainittu lainsäädännössä, tulisi niiden osalta huolehtia vastaavista bioturvallisuustoimista kuin esimerkiksi veneiden kohdalla. Vesiskootterien kuivaus tai desinfiointi ennen niiden käyttämistä suojatuilla vesistöalueilla lisätään Ruokaviraston ohjeistukseen seuraavien päivitysten yhteydessä. Ruokaviraston kirjeessä mainitaan myös GyroSTOP-hanke ja valmiussuunnittelu, joita ei kuitenkaan ole pystytty nykytilanteessa edistämään.

Lisa Helgason totesi, että Norjan puoli ei ole saanut vastausta Mattilsynetiltä, joten jatkamme yhteydenottamista ja tiedotamme komissiota jälkikäteen.

Norjan puolelta toivottiin käännoistä Ruokaviraston kirjeestä, jotta Norjan ruokavirastoa voitaisiin informoida sen sisällöstä. Lisäksi kysyttiin, voivatko kyttyrälohet levittää lohiloista. Vaaraa ei voida poissulkea, mutta sen arvioidaan olevan pieni. Lisätietoa aiheesta löytyy raportista:

-Assessment of the risk to Norwegian biodiversity and aquaculture from pink salmon (sivu 71).

Johtopäätös: Komissio antaa suosituksen koskien toimenpiteitä *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen estämiseksi. Asia otetaan esille myös ensi vuoden kokouksessa.

8.3. Toimet kyttyrälohen hallinnaksi rajajoissa

Camilla Kvitberg Lehne Tromsin ja Finnmarkin lääninhallituksesta esitteli kyttyrälohen vastaisia toimenpiteitä Norjan joissa. Lääninhallitus seuraa kehitystä, kerää saalislukuja ja muuta tietoa, ohjeistaa seuroja ja yhdistyksiä, käsittelee kalastuslupahakemuksia, hankkii seurantapalveluja ja osallistuu kansalliseen asiantuntijaryhmään. Riskinarvioinnissa pysytään siinä, että kasvava kyttyrälohien invaasion määrä vaikuttaa anadromisiin lohikaloihin, jokisimpukoihin, pohjaeläimiin sekä vedenlaatuun ja että lämmennyt ilmasto voi olla suotuisa kyttyrälohelle. Norjan toimintasuunnitelmassa pidetään kiinni siitä, että kyttyrälöhta on torjuttava. Vuoden 2021 tulosten mukaan saaliit kymmenkertaistuivat monissa joissa. Kyttyrälohien määrät vähenivät kahdessa joessa, joissa oli sulkupydyksiä vuonna 2019. Haasteena on saaliin käsittely. Kokonaissaalis vuonna 2021 oli 112 000 kyttyrälöhta. Tänä vuonna valmistaudutaan seuraavaan massaesiintymiseen. Osassa jokia rahoitetaan sulkupydyksiä ja selvitetään pyyntimahdollisuuksia suuremmissa joissa. Saatavilla on manuaali sulkupydydysten rakentamisesta. Esitys on saatavilla norjaksi.

Sturla Brørs ympäristövirastosta kertoi tarkemmin toimista Näätämöllä ja Tenolla. Tavoitteena on kääntää suunta ja estää Tenon joutumista väyläksi jatkoleviämislle. Kyttyrälohen torjuminen tulee varjostamaan kaikkia toimia Tenolla tulevina parittomina vuosina. Silläkin, kuten Atlantin lohen

kantatilanteella, tulee olemaan seurauksia lohenkalastukselle. Työtä tehdään nyt kansallisessa asiantuntijaryhmässä, katselmuksin ja kokouksin Tenon vesistön kalastushallinnon (Tanavassdragets Fiskeforvaltning/TF) ja Norjan ilmasto- ja ympäristöministeriön välillä. Erityinen suurten vesistöjen sulkuryhmä järjestää katselmuksen myöhemmin syyskuussa. Näätämöjoen suhteen on oletus, että tilanne on hallinnassa ja kyttyrälöhta poistetaan kalaportaassa. Poistoa merellä selvitetään tällä hetkellä. Tärkeää olisi yhteistyö ja koordinointi Suomen kanssa. Esitys on saatavilla norjaksi.

Kommenttipuheenvuorossa tutkija Panu Orell totesi, että kaikessa poistopyynnissä tulee minimoida haitat alkuperäisille kalalajeille; automatiikkaa tulisi hyödyntää mahdollisimman paljon. Saaliit tulee dokumentoida ja arvioida toiminnan hyödyllisyys.

Anne Smeland lisäsi, että valmisteluihin on myönnetty 10 miljoonaa vuonna 2022. Tarkoituksena on arvioida pyydysten käytöstä vuonna 2022 saatuja kokemuksia. Uudella tarjouskierroksella haetaan mahdollisimman montaa pyydystä valmiiksi ennen kesäkuuta 2023. Kaikkiin Itä-Finnmarkin jokiin asetetaan pyydykset. Pyydystyyppejä on erilaisia: viritetyt tappipydykset, itserakennetut pyydykset tai kelluvat ristikkopyydykset. Pyydysten hankintaa ja hoitoa tuetaan niin pitkälti kuin rahat riittävät.

Helga Pedersen kommentoi, että toiminta ei voi perustua vapaaehtoisuuteen. Valtion tulo- ja menoarviosta on löydyttävä riittävästi resursseja. Tavoitteeksi tulee asettaa automaattisten järjestelmien luominen ja on panostettava pyyntiin merellä, jossa kyttyrälöhen laatu on parhaimmillaan. Myös sivusaaliskysymys on ratkaistava. Lisäksi on tärkeää, että TF ja ympäristövirasto tiedottavat paikallisesti enemmän suunnitteilla olevista toimista ja vastuunjaosta.

Lisa Helgason totesi, että asiasta on valmisteltu suositus ja siihen on lisätty tiedottaminen väestölle siitä, mitä tehdään.

Johtopäätös: Komissio antaa suosituksen koskien toimia kyttyrälöhen määrän rajoittamiseksi rajavesistöissä ja riittävien resurssien turvaamiseksi toimenpiteiden koordinointiin ja toteuttamiseen ennen vuonna 2023 odotettavissa olevaa kyttyrälöhen massaesiintymistä.

9. Muut asiat

9.1 Pohjois-Lapin maakuntakaava

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 valmistelun tilanteesta. Lapin liiton valtuusto päätti maakuntakaavan palauttamisesta uudelleen valmisteluun toukokuussa 2021. Kaavan uudelleen valmistelua on käynnistetty syksyllä 2022: neuvottelut kuntien kanssa, ratayhteys selvityksen käynnistäminen ja ohjausryhmän nimeäminen. Viranomaiskuuleminen on maaliskuussa 2023.

9.2 Tenonlaakson maisemanhoitoalueen perustaminen

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi, että ympäristöministeriö on 1.6.2022 perustanut maisemanhoitoalueen Utsjoen Tenonlaaksoon. Tenonlaakson maisemanhoitoalueen tarkoituksena on alueen luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden ja niihin liittyvien arvojen säilyttäminen ja hoitaminen. Laajuudeltaan alue on 6208 ha ja se käsittää Tenon jokivarren kylä ja maisemia noin 40 km matkalla Piesjoelta Nuvvukseen. Päätöksen tukena on alueen maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma, jossa tehdään selkoa alueen arvoista sekä maisemanhoidon toteuttamisen keinoista.

9.3 Tuulivoimaloiden lupakäsittelyt Norjassa

Anders Bjordal Norjan vesistö- ja energiavirastosta (NVE) esitteli asiaa. NVE on avannut mahdollisuuden toimittaa tuulivoimaloiden toimilupahakemuksia. Kunnan, jonka aluetta hakemus koskee, on pyydettävä hakemuksen käsittelyä. Davvi on lähettänyt hakemuksen Lebesbyyn (Lebesby) kunnan pyynnöstä. Siirtolinja Suomeen ei ole mukana hakemuksessa. Yritys Fred Olsen on lisäksi toimittanut kuntien pyynnöstä kaksi hakemusta, yhden Laisvuonoon (Laksefjorden) Lebesbyyn kunnassa ja toisen Digermuleniin Gamvikin kunnassa. Suomalainen yritys ST1 on ilmoittanut aikovansa hakea toimilupaa uudelle tuulivoimalalle, jonka sijoituspaikka olisi Sandfjellet Gamvikin kunnassa. NVE toimittaa kaikki hakemusasiat lausuntokierrokselle talven aikana.

9.4 Ministereiden kutsuminen rajavesistökomission kokoukseen

Lisa Helgason esitti Helga Pedersenin esityksen Suomen ja Norjan ympäristöministerien kutsumisesta komission kokoukseen ensi vuonna. Tarkoituksena on esitellä komission toimintaa ja saavutuksia.

Johtopäätös: ympäristöministerit kutsutaan kokoukseen 2023.

10. Suositukset ja johtopäätökset

Kokouksessa hyväksyttiin kolme suositusta:

- Toimet kyttyrälohien määrän rajoittamiseksi rajavesistöissä ja riittävien resurssien turvaaminen toimenpiteiden koordinointiin ja toteuttamiseen ennen vuonna 2023 odotettavissa olevaa kyttyrälohien massaesiintymistä
- Toimet *Gyrodactylus salaris*-lohiloisen leviämisen estämiseksi
- Luonnonloheen liittyvän tutkimustoiminnan lisääminen kalojen elinkierron merivaiheessa

Lisäksi kokouksessa annettiin seuraavat johtopäätökset:

Johtopäätös: Ensi vuoden kokouksessa esitellään koneelliseen kullankaivuuseen liittyvää veden laadun seurantaa ja tarkkailua sekä kullankaivuun vesistövaikutuksia.

Johtopäätös: Varangin rannikkovyöhykesuunnitelma – komissio antaa lausunnon, kun suunnitelma asetetaan kuultavaksi.

Johtopäätös: Sihteeristö valmistelee ensi vuoden kokoukseen suosituksen koskien tarvetta Näätänojien kalastussopimuksen uusimiseksi.

Johtopäätös: Komissio pitää tärkeänä uusimman tekniikan käyttöä Tenojoen rajankäyntiä koskevassa kartoituksessa. Sihteeristöt selvittävät asiaa (taustat, suunnitelmat, yhteydenpito rajankäyntivaltuuskuntiin) ja asiasta voidaan pyytää katsausta ensi vuoden kokoukseen.

Johtopäätös: Komissio seuraa *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen estämiseksi annetun suosituksen toteutumista ja asia otetaan esille myös ensi vuoden kokouksessa.

Johtopäätös: Ministereiden kutsuminen rajavesistökomission kokoukseen.

11. Komission seuraava kokous

Lisa Helgason esitti, että komission seuraava kokous olisi Kaarasjoella toukokuun lopulla viikolla 21 (22.-24.5.2023).

12. Kokouksen päättäminen

Varapuheenjohtaja Outi Mähönen kiitti komission jäseniä, varajäseniä ja asiantuntijoita sekä tulkkeja ja sihteeristöjä kokouksen valmistelusta ja päätti kokouksen klo 10.05.

Outi Mähönen
Suomen varapuheenjohtaja

Lisa Bjørnsdatter Helgason
Norjan puheenjohtaja

Liitteet

Osallistujalista
Suositukset